

Hálózatvezetés Alapjai 2006

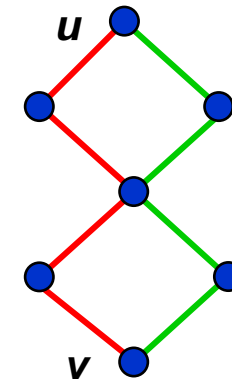
6: Hálózatok hibatoleranciája I

Hálózatok hibatoleranciája

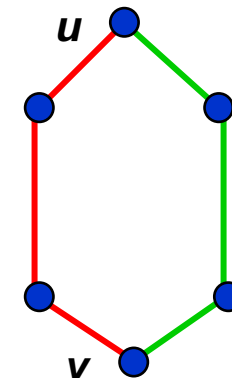
- Milyen következményekkel jár egy csomópont (router) vagy egy él (üvegkábel) kiesése?
- Egy fontos szempont a hálózattopológia tervezésénél, hogy a hálózat ilyen esetben is működőképes maradjon: ne legyenek a hálózatnak olyan részei, amelyek el vannak vágva más részekről.

Gráfok csomópont- és élösszefüggősége

- Egy irányítatlan gráf $G=(V,E)$ **k -szorosán élösszefüggő** (k -edge connected), ha minden $u,v \in V, u \neq v$, csomópontpárra legalább k éldiszjunkt út van G -ben. A G gráf élösszefüggősége az a maximális k , amelyre G k -szorosán élösszefüggő.
- Egy irányítatlan gráf $G=(V,E)$ **k -szorosán csomópontösszefüggő** (k -vertex connected), ha minden $u,v \in V, u \neq v$, csomópontpárra legalább k csomópontdiszjunkt út van G -ben. A G gráf csomópontösszefüggősége az a maximális k , amelyre G k -szorosán csomópontösszefüggő.

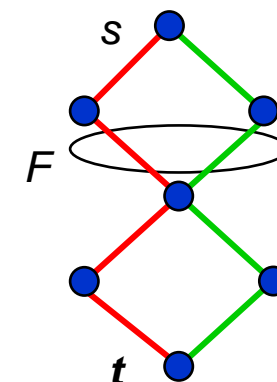
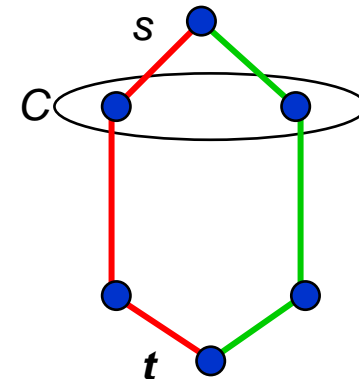
2-szeresen élösszefüggő gráf

2-szeresen csomópontösszefüggő gráf

Gráfok csomópont- és élösszefüggősége

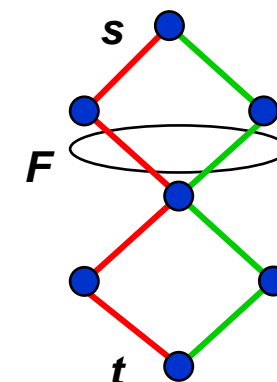
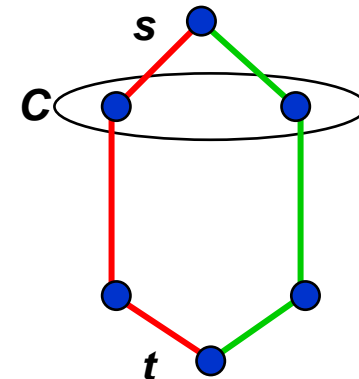
- Egy $G=(V,E)$ irányítatlan gráfban két különböző s és t csomóponthoz egy $C \subseteq V \setminus \{s,t\}$ halmazt **st -szeparáló csomóponthalmaznak** nevezünk, ha $G \setminus C$ nem tartalmaz utat s -től t -hez. Egy $C \subseteq V$ halmazt szeparáló csomóponthalmaznak (vertex separator) nevezünk, ha C valamely s és t csomópontpárra egy st -szeparáló csomóponthalmaz.
- Egy $G=(V,E)$ irányítatlan gráfban két különböző csomóponthoz egy $F \subseteq E$ halmazt **st -szeparáló élhalmaznak** nevezünk, ha $G \setminus F$ nem tartalmaz utat s -től t -hez. Egy st -szeparáló élhalmazt **st -vágásnak** (st -cut) is neveznek. Egy $F \subseteq E$ halmazt szeparáló élhalmaznak (edge separator) vagy vágásnak (cut) hívunk, ha F valamely s és t csomópontra egy st -szeparáló élhalmaz.

Gráfok csomópont- és élösszefüggősége

Tétel (Menger 1927)

- Egy $G=(V,E)$ irányítatlan gráfban két nem szomszédos s és t csomópontra a csomópontdiszjunkt utak maximális száma s -től t -hez egyenlő a minimális st -szeparáló csomóponthalmaz méretével.
- Egy $G=(V,E)$ irányítatlan gráfban két különböző s és t csomópontra az éldiszjunkt utak maximális száma s -től t -hez egyenlő a minimális st -szeparáló élhalmaz méretével.

Gráfok csomópont- és élösszefüggősége

Tétel (Whitney 1932)

- Egy irányítatlan gráf G legalább $k+1$ csomóponttal pontosan akkor k -szorosán csomópontösszefüggő, ha minden szeparáló csomóponthalmaz legalább k csomópontot tartalmaz.
- Egy irányítatlan gráf G pontosan akkor k -szorosán élösszefüggő, ha minden szeparáló élhalmaz legalább k élt tartalmaz.

Megjegyzés: Ahhoz, hogy egy kommunikációs hálózat k tetszőleges csomópont (él) kiesése után összefüggő maradjon, a hálózat-topológiának $(k+1)$ -szeresen csomópontösszefüggőnek (élösszefüggőnek) kell lenni.

Gráfok csomópont- és élösszefüggősége

Algoritmikus, Gráfelméleti Problemák:

- Egy adott G gráfhoz és egy k értékhez döntsük el, hogy G k -szorosán csomópontösszefüggő-e (élösszefüggő-e).
- Határozzuk meg egy adott G gráfhoz azt a legnagyobb k -t, amelyre G k -szorosán csomópontösszefüggő (élösszefüggő).
Határozzunk meg egy minimális szeparáló csomóponthalmazt (élhalmazt).
- Connectivity Augmentation: Határozzunk meg egy adott k értékhez és egy G gráfhoz (amely nem k -szorosán csomópont- élösszefüggő) egy minimális F élhalmazt, úgy hogy $G \cup F$ k -szorosán csomópontösszefüggő (élösszefüggő).
  - Élösszefüggőség esetén a probléma polinomiális időben megoldható minden k -ra.
  - Csomópont-összefüggőségnél csak $k \leq 4$ esetben ismert polinomiális idejű algoritmus
  - A súlyozott változat (ahol minden lehetséges élnek van egy súlya) csomópont- és élösszefüggőségre is NP -nehéz már $k = 2$ esetén is.

Minimális vágás (Min-Cut)

- Kiszámítunk egy minimális vágást gráfokban, ahol az élek súlyozottak.
- A **minimális vágás (Min-Cut)** $G=(V,E)$ -ben $c : E \rightarrow \mathbb{R}^+$ élsúlyokkal egy olyan F élhalmaz, hogy $G \setminus F$ nem összefüggő és $c(F) = \sum_{e \in F} c(e)$ minimális.
- Az élösszefüggőség kiszámításához minden él súlyát 1-re állítjuk, ekkor egy vágás súlya egyenlő a vágás éleinek számával

Probléma MinCut

- Adott: irányítatlan $G=(V,E)$ gráf $c : E \rightarrow \mathbb{R}^+$ élsúlyokkal.
- Megoldás: Élhalmaz F , úgy hogy $G \setminus F$ nem összefüggő.
- Cél: minimalizáljuk $c(F) = \sum_{e \in F} c(e)$.

Minimális vágás [Nagamochi, Ibaraki 92] [Stoer and Wagner 97]

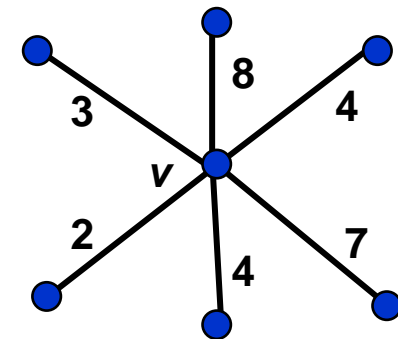
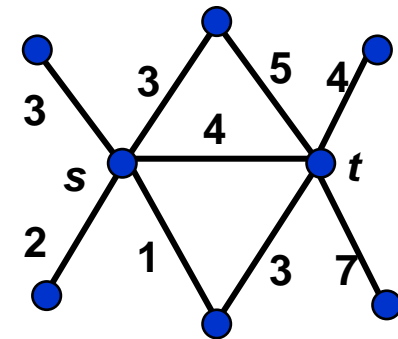
Alapötlet:

- Először kiszámítunk egy minimális st -vágást C_1 -t két tetszőleges s és t csomóponthoz.
- Ezután összeolvastjuk s -t és t -t és az így keletkezett gráfban rekurzívan kiszámítunk egy C_2 minimális vágást.
- A végén a két vágás C_1 és C_2 közül azzal a vágással tér vissza az algoritmus, amelyiknek a súlya alacsonyabb.

Minimális vágás

Az s és t csomópontok összeolvasztása egy új v csomóponttá:

- Ha s és t egy e élel egymással adjacens volt, akkor e -t töröljük.
- Ha s egy e élel és t egy e' élel egy $w \neq s, t$ csomóponttal adjacens volt, akkor a v és w közötti él súlya $c(e) + c(e')$ lesz.
- Ha s egy e élel egy $w \neq s, t$ csomóponthoz adjacens volt, de t és w nem voltak adjacensek, akkor a v és w közötti él súlya $c(e)$ lesz.
- Ha t egy e élel egy $w \neq s, t$ csomóponthoz adjacens volt, de s és w nem voltak adjacensek, akkor a v és w közötti él súlya $c(e)$ lesz.

Minimális vágás

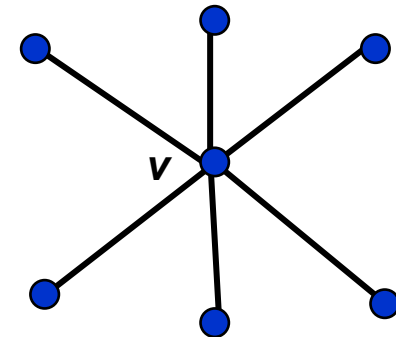
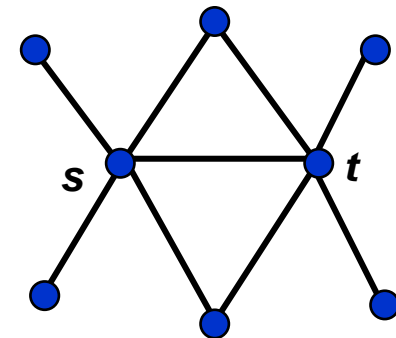
Legyen H egy gráf, amely G -ből csomópont-összeolvasztások után állt elő.

Azt mondjuk, hogy egy H belüli w csomópont tartalmaz egy G belüli v csomópontot, ha

- $w=v$, vagy
- w a w' és w'' csomópontok összeolvasztásával állt elő, és w' vagy w'' tartalmazta v -t.

Azt mondjuk, hogy egy H belüli (w,z) él tartalmaz egy G belüli (u,v) élt, ha w tartalmazza u -t és z tartalmazza v -t, vagy w tartalmazza v -t és z tartalmazza u -t.

Minden F vágás H -ban megfelel egy vágásnak G -ben, úgy hogy minden $e \in F$ élt helyettesítünk azon G belüli élekkel, amelyeket e tartalmaz. A H belüli vágást így felfoghatjuk úgy mint egy vágás G -ben.

v tartalmazza s -t és t -t

Minimális vágás

Lemma 1: Legyen s és t két csomópont G -ben, $s \neq t$, és legyen H az a gráf, amely G -ből s és t összeolvasztása után előáll. Legyen C_1 egy minimalis st -vágás G -ben és C_2 egy minimalis vágás H -ban. Ekkor az a vágás, amely a kettő közül kisebb súlyú, minimális vágás G -ben.

Biz.: A vágások H -ban pontosan azoknak a G beli vágásoknak felelnek meg, melyek s -t és t -t nem szeparálják el egymástól. Ha G -ben létezik egy minimális vágás, amely egy st -vágás, akkor C_1 egy minimális vágás G -ben. Ha nincs olyan minimális vágás, akkor a minimális vágás nem szeparálja el s -t és t -t, ezért C_2 egy minimális vágást ad G -ben. $\square$

Minimális vágás – Az algoritmus

A Min-Cut algoritmus:

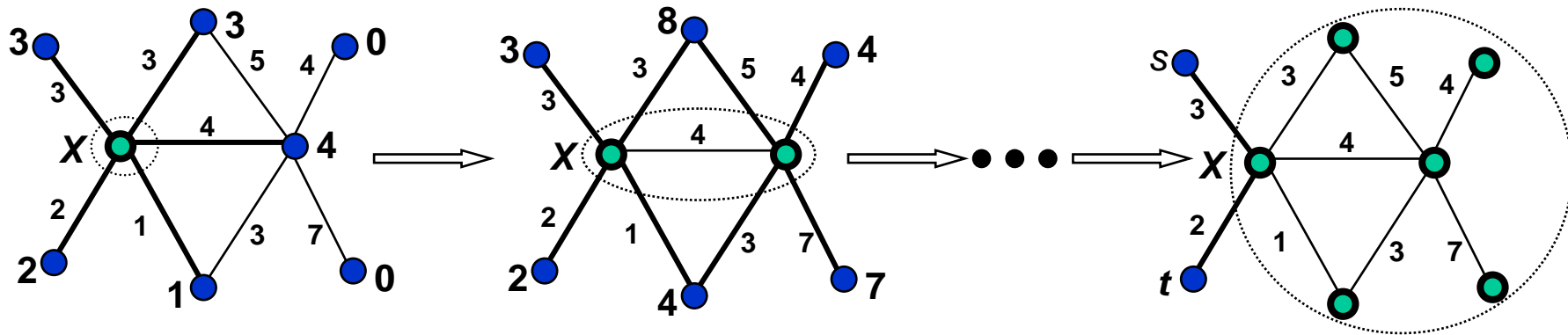
- Az algoritmus $|V|-1$ fázisban dolgozik.
- Az i -edik fázisban kiszámít egy C_i vágást, amely két bizonyos s és t csomóponthoz az aktuális gráfban egy st -vágás. Ezután összeolvastja s -t és t -t.
- Az algoritmus azt a C_j vágást adja outputként, amely a $|V|-1$ kiszámított vágás közül minimális súlyú, azaz, amelyre
$$c(C_j) = \min_{1 \leq i < |V|} \{c(C_i)\}.$$

Hogyan lehet egy fázisban az s és t csomópontot ügyesen választani?

Minimális vágás – Az algoritmus egy fázisa

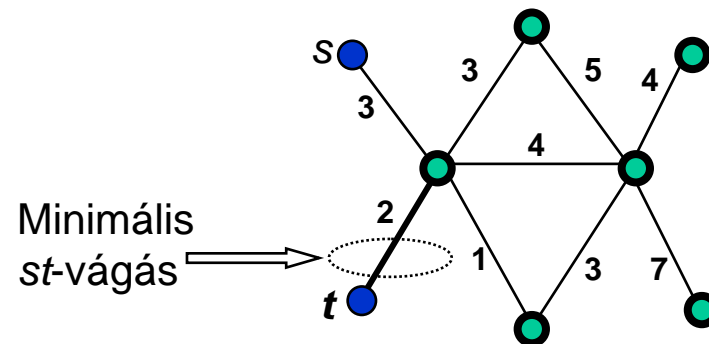
Tekintsük az i -edik fázist:

- Legyen $H=(V',E')$ az aktuális gráf a fázis elején.
- Csomópontok egy $X \subset V'$ részalmazára és egy $y \in V' \setminus X$ csomópontra jelölje $c(X,y) = \sum_{x \in X, \{x,y\} \in E'} c(\{x,y\})$ mindazon élek súlyának összegét, amelyek y -t egy $x \in X$ csomóponttal kötnek össze.
- Kezdetben válasszunk egy tetszőleges $x \in V'$ csomópontot és legyen $X=\{x\}$. Amíg $X \neq V'$, az algoritmus azt a $z \in V' \setminus X$ csomópontot adja hozzá X -hez, amelyre $c(X,z)$ maximális.
- Legyen s az utolsóelőtti és t az utolsó csomópont, amelyet az i -edik fázisban X -hez hozzáadunk.

Minimális vágás – Az algoritmus egy fázisa

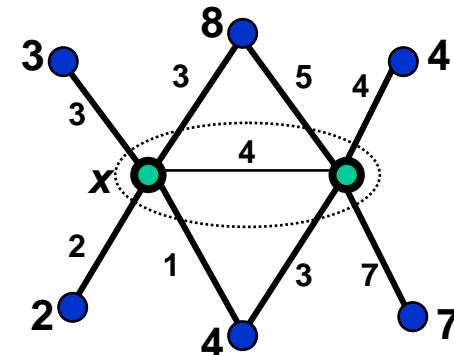
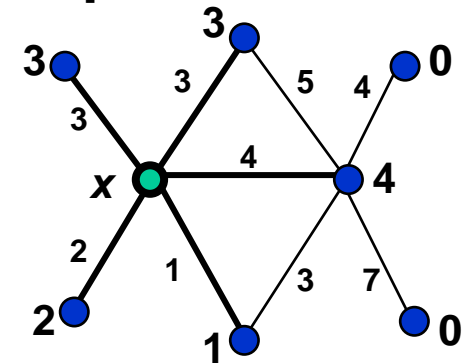
- Legyen s az utolsóelőtti és t az utolsó csomópont, amelyet az i -edik fázisban X -hez hozzáadunk.
- Ekkor a t -hez H -ban incidens élek halmaza adja meg a C_i vágást (helyesség bizonyítása később következik).
 C_i -t G belüli vágásként interpretálva, C_i azon G belüli élekből áll, amelyek egy t -ben tartalmazott csomópontot egy t -ben nem tartalmazott csomóponttal kötnek össze.

Minimális vágás – Az algoritmus egy fázisa

Algoritmus One_Phase_of_the_Min_Cut_Algorithm [Stoer, Wagner 97]

- Input: irányítatlan $H=(V, E')$ gráf $c:E \rightarrow \mathbb{R}^+$ élsúlyokkal.
  - Output: A t csomópont, amelyhez incidens élek egy minimalis st -vágást adnak meg H -ban.
1. Legyen $x \in V'$ egy tetszőleges csomópont; legyen $X:=\{x\}$;
  2. Legyen Q egy Priority-Queue a csomópontokhoz;
// Invariáns: Q pontosan $V \setminus X$ csomópontjait tartalmazza és
// $v \in Q \Rightarrow Q.Priority(v) = c(X, v)$
  3. for all $e=\{x, v\}$ do $Q.Insert(v, c(e))$; od;
  4. for all $v \in V \setminus \{x\}$ melyre $v \notin Q$ do $Q.Insert(v, 0)$; od;
  5. $t := x$;
  6. while $Q \neq \emptyset$ do
  7. $t := Q.DeleteMax( )$;
  8. $X := X \cup \{t\}$;
  9.   for all $e=\{t, w\}$ do
  10.   if $w \in Q$ then $Q.IncreasePriority(w, Q.Priority(w)+c(e))$; fi;
  11.   od;
  12. od;
  13. return t ;

● ● ●

Minimális vágás – Futási idő

A Min-Cut algoritmus futási ideje:

- Egy fázis: $O(|V| \log |V| + |E|)$ idő (Fibonacci-Heap-pel).
  - $|E'|$ *Insert*: amortizálva $O(1)$ idő operációnként
  - $|V'|-1$ *DeleteMax*: amortizálva $O(\log |V'|)$ idő operációnként
  - $\leq |E'|$ *IncreasePriority*: amortizálva $O(1)$ idő operációnként
- Összesen $|V|-1$ fázis: $O(|V|^2 \log |V| + |V||E|)$ idő.

Minimális vágás - Helyesség

Meg kell mutatni, hogy az i -edik fázisban kiszámított C_i vágás az ebben a fázisban X -hez két utolsónak hozzáadott csomóponthoz s -hez és t -hez egy minimális st -vágás.

Lemma 2: Legyen $H=(V', E')$ a gráf egy fázis elején. Legyen s és t a két csomópont, amelyet ebben a fázisban utolsónak adtunk hozzá X -hez. Ekkor a t -hez incidens élek egy minimális st -vágást képeznek H -ban.

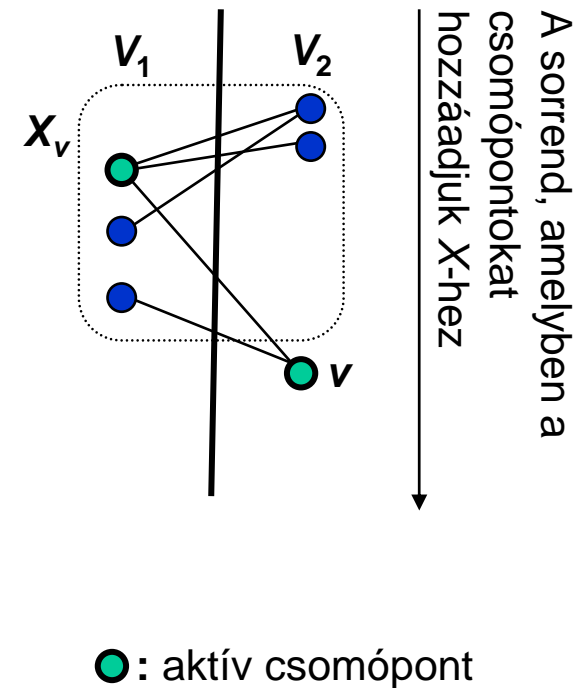
Biz.: Legyen $F = \{ \{t, v\} \in E' \}$ a t -hez incidens élek halmaza és C egy tetszőleges st -vágás H -ban. Megmutatjuk, hogy

$$c(C) \geq c(F).$$

Ebből következik, hogy F egy minimális st -vágás.

Minimális vágás - Helyesség

- Legyen V_1 és V_2 a két csomóponthalmaz, úgy hogy C pontosan azon élek halmaza, melyek V_1 és V_2 között vannak.
- Egy $v \neq x$ csomópontot **aktív** hívunk, ha v és a közvetlenül v előtt X -hez hozzáadott csomópont különböző V_i -ben ($i=1,2$) van.
- Jelölje X_v azon csomópontok halmazát, amelyeket v előtt adtuk hozzá X -hez.
 C_v azt a vágást, amelyet C -ben az $X_v \cup \{v\}$ csomóponthalmaz indukál, azaz
$$C_v = C \cap \{ \{a,b\} : a,b \in X_v \cup \{v\} \}.$$

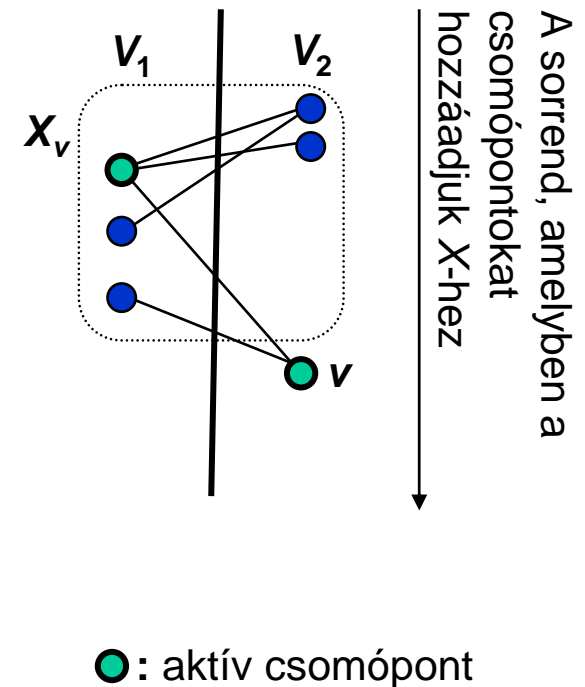

Minimális vágás - Helyesség

- Legyen C_v az a vágás, amelyet C -ben az $X_v \cup \{v\}$ csomóponthalmaz indukál, azaz $C_v = C \cap \{ \{a,b\} : a,b \in X_v \cup \{v\} \}$.

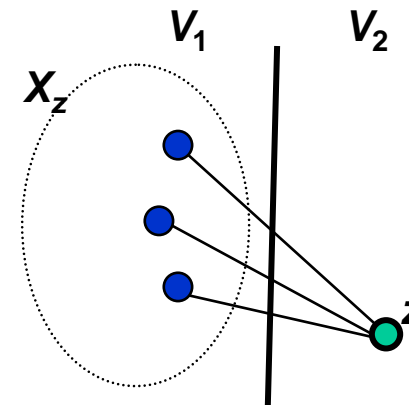
- Megmutatjuk indukcióval az aktív csomópontok számán, hogy minden v aktív csomópontra teljesül, hogy $c(X_v, v) \leq c(C_v)$. (1)

- A t csomópont nyilvánvalóan aktív csomópont: s és t különböző V_i -ben ($i=1,2$) van és s a közvetlenül t előtt X -hez hozzáadott csomópont. Ekkor a $c(X_t, t) \leq c(C_t)$ egyenlőtlenség pontosan a $c(F) \leq c(C)$ állítást adja.

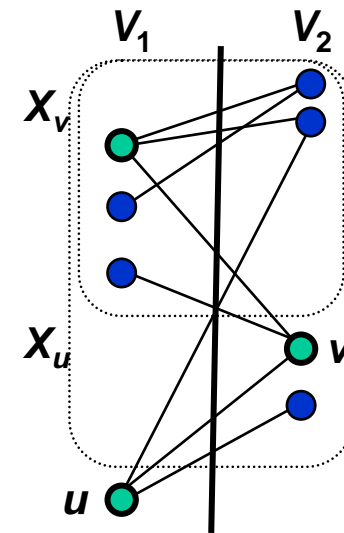

Minimális vágás - Helyesség

- Az első aktív z csomópontra $c(X_z, z) = c(C_z)$, tehát (1) teljesül: z definíció szerint az első csomópont, amelyre $X_z \subseteq V_i$, mondjuk $X_z \subseteq V_1$, és $v \in V_2$. Ekkor
$$c(X_z, z) = \sum_{w \in X_z} c(z, w) = c(C_z),$$

- Legyen v egy aktív csomópont. Tegyük fel, hogy minden aktív csomópont v -ig (inkluzív v):
$$c(X_v, v) \leq c(C_v).$$
 Legyen u a következő aktív csomópont. Ekkor:
$$c(X_u, u) = c(X_v, u) + c(X_u \setminus X_v, u).$$

A sorrend, amelyben a csomópontokat hozzáadjuk X-hez

Minimális vágás - Helyesség

- Mivel az algoritmus v -t u előtt vette ki a Priority-Queue-ból, teljesül hogy

$$c(X_v, u) \leq c(X_v, v).$$

Az indukciós feltételből következik, hogy

$$c(X_v, v) \leq c(C_v).$$

Ezért

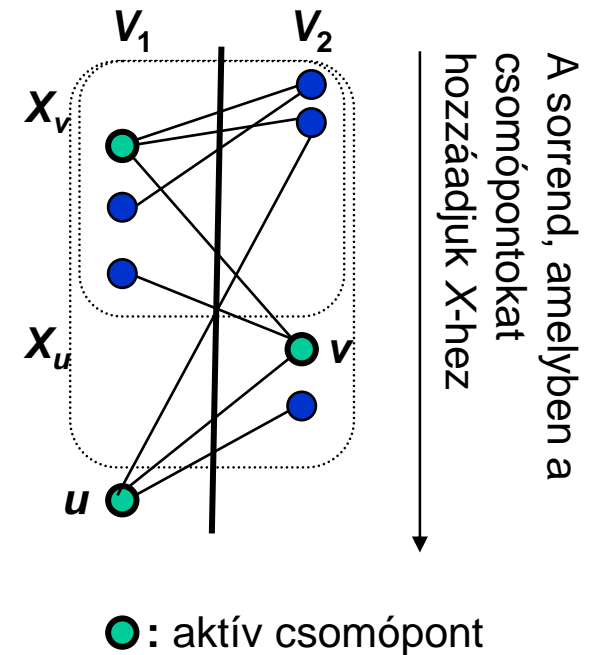
$$c(X_u, u) \leq c(C_v) + c(X_u \setminus X_v, u). \quad (2)$$

- Minden él $X_u \setminus X_v$ és u között benne van a C_u vágásban, de nincs benne C_v -ben. Ezért

$$c(C_v) + c(X_u \setminus X_v, u) \leq c(C_u). \quad (3)$$

- (2)-ből és (3)-ból következik az indukciós állítás:

$$c(X_u, u) \leq c(C_u). \quad \square$$

Minimális vágás

Tétel 1: A bemutatott Min-Cut algoritmus $O(|V|^2 \log|V| + |V||E|)$ időben kiszámít egy minimális vágást egy irányítatlan gráfban pozitív élsúlyokkal.

Biz.: A helyességet indukcióval bizonyítjuk a gráf csomópontjainak számán.

$|V|=2$ esetén az algoritmus helyesen számítja ki a minimális vágást.

Tegyük fel, hogy az algoritmus minden legfeljebb $(n-1)$ csomópontú gráfra helyesen dolgozik. Legyen G egy n csomópontú gráf.

Lemma 2 szerint az algoritmus az első fázisban helyesen kiszámít egy minimális st -vágást.

Legyen H az a gráf, amely G -ből s és t összeolvasztásával áll elő.

Az indukciós feltétel szerint a további fázisokban kiszámított vágások legkisebbike egy minimális vágás H -ban.

Ekkor Lemma 1 szerint az első és a további fázisokban kiszámított vágások legkisebbike egy minimális vágás G -ben. □

Irodalom

[Nagamochi, Ibaraki 92]: H. Nagamochi and T. Ibaraki. **Computing Edge-Connectivity in Multigraphs and Capacited Graphs.** *SIAM Journal of Discrete Mathematics*, Vol 5(1), 54-66, 1992.

[Stoer, Wagner 97]: M. Stoer and F. Wagner. **A simple Min-Cut Algorithm.** *Journal of the ACM*, Vol. 44(4), 585-591, 1997.